

Barbara Buršić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
barbara.bursic@gmail.com

Zabavna gramatika – glazba i enigmatika¹

U članku će biti predstavljene aktivnosti u nastavi inojezičnoga hrvatskoga u kojima glavnu ulogu imaju glazba i enigmatika. Kako bi poučavanje i ovladavanje gramatikom i leksikom bilo što učinkovitije, korisnije i zanimljivije, u suvremenim pristupima nastavi često se primjenjuju različite metode koje uključuju zabavne i relaksirajuće aktivnosti. Rješavanje križaljki i drugih tipova zagonetaka te upotreba glazbenih sadržaja mogu se uklopiti u gramatičke i leksičke vježbe na različitim stupnjevima učenja jezika i u različite stilove učenja. Poučavanjem gramatike i leksika na zabavan način jača se motivacija učenika i povećavaju se učinci učenja.

Na primjerima zadataka pokazuje se kako se uz pomoć glazbe mogu uvježbati gramatičke strukture, proširiti vokabular i upoznati hrvatska kultura te kako uklopiti različite vrste zagonetaka u nastavni proces učenja hrvatskoga kao inoga jezika.

Ključne riječi: nastavne aktivnosti, poučavanje, glazba, enigmatika, hrvatski kao ini jezik

0. Uvod

Glazba i enigmatika odavna su prisutne u svakodnevnome životu ljudi. One nalaze svoju primjenu i u suvremenim pristupima u nastavi inoga jezika. Polazeći od činjenice da je gramatika bitna sastavnica u ostvarivanju komunikacijske kompetencije, ovaj rad pokušava pokazati kako različitim aktivnostima i pristupima koji uključuju glazbu i različite vrste zagonetaka približiti i učiniti zabavnijim i opuštenijim proces ovladavanja inim jezikom. Glazba i enigmatika same po sebi neće osposobiti učenike da komuniciraju na stranome jeziku i kada se upotrebljavaju u nastavi, trebaju biti metodički osmišljene i prilagođene razini znanja jezika, ali i različitim stilovima

¹ Ovaj je rad proizašao iz izlaganja – radionice održane 2013. godine na 6. savjetovanju za lektore inojezičnoga hrvatskoga (SIH). Radionicu pod nazivom Zabavna gramatika – glazba, film i enigmatika održale su lektorice s Croaticuma – Centra za hrvatski kao drugi i strani jezik Marinela Aleksovski i autorica ovoga članka. Rad ipak neće obuhvatiti sve teme radionice, u njemu će biti riječi o primjeni enigmatike i glazbe u nastavi inojezičnoga hrvatskoga.

vima učenja. Rad također donosi opis nekih glazbenih i enigmatičkih aktivnosti koje se mogu upotrebljavati u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika.

1. Gramatika i učenje jezika

Promatramo li gramatiku kao skup pravila prema kojemu se elementi slažu u određene i odvojene sadržajne nizove, odnosno rečenice, gramatička kompetencija bila bi „sposobnost razumijevanja i izražavanja značenja proizvodnjom i prepoznavanjem ispravno složenih fraza i rečenica u skladu s tim pravilima“, a ne samo njihovo memoriranje i reproduciranje (ZEROJ 2005: 116). Gramatika se može poučavati izravno ili neizravno. U suvremenim se pristupima u nastavi stranoga jezika u poučavanju gramatike i ostalih sadržaja često primjenjuje komunikacijsko načelo. Strani se jezik najčešće ne uči zato da bi se stekla određena lingvistička znanja, već da bi se moglo komunicirati na tome jeziku. Zbog toga bi cilj poučavanja gramatike u stranome jeziku, ali i u materinskome, trebao biti razvijanje jezične i komunikacijske sposobnosti. Međutim, u hrvatskome jeziku, kao i u ostalim morfološki složenim jezicima, gramatika se ne može ignorirati jer je „znanje osnova morfologije nužno da bi se gramatički prihvatljivo odgovorilo i na najjednostavnija pitanja“ poput *Odakle si? Gdje živiš?* (Novak Milić i Cvikić 2007: 145).

Znanje gramatike utječe i na sposobnost komunikacije. Sporazumijevanje može biti otežano ako se ne znaju osnovna morfološka pravila jezika, a samo teorijsko poznavanje gramatičkih pravila ne jamči uspješnu komunikaciju. Da bi se olakšao proces učenja i ovladavanja složenijim zadacima (poput padežnoga sustava u hrvatskome jeziku) i u konačnici uspješno komuniciralo, u nastavi se mogu primijeniti različite metode i sredstva kojima se to može postići. Neka su od njih enigmatika i glazba koje u nastavnome procesu možemo staviti u službu gramatike.

2. Leksik i učenje jezika

Kao ni bez gramatičkih znanja, ni bez znanja vokabulara ne možemo uspješno komunicirati na stranome jeziku. U učenju inoga jezika i u ovladavanju njime, osim gramatičke, bitna je i leksička kompetencija koju čine i leksički i gramatički elementi. Leksički elementi obuhvaćaju gotove izraze (rečenične formule, idiomatske izraze, ustaljene izraze, kolokacije) i pojedinačne riječi. Leksička kompetencija podrazumijeva poznavanje i sposobnost upotrebe vokabulara nekoga jezika (ZEROJ 2005: 113).

Učeći strani jezik, ponaprije primjećujemo leksičku sastavnicu. Iako je jedna od najvažnijih, ona se često zanemaruje, a nedovoljno bogat rječnik odražava se i na sposobnost izražavanja. U procesu usvajanja i učenja jezika sadržaj se pojedinih riječi lako i brzo nauči, no često postoje poteškoće s usvajanjem oblika (Cvikić 2007: 140). Da bi se ovladalo određenom riječi, potrebno je znati kako se ona pravilno izgovara i naglašava, koje oblike i glasovne promjene ima, na koji se način može uključiti u rečenicu i kako je možemo kombinirati s drugim leksemima, koje značenje ili značenja

ima te u kojim je kontekstima upotrijebiti. Potrebno je, dakle, ovladati njezinim razinama: ortoepskom, ortografskom, flektivnom, sintaktičkom, kolokacijskom, semantičkom i pragmatičnom. Poznavanje leksičke jedinice na svim razinama preduvjet je uspješne jezične upotrebe (Udier 2009).

Prilikom odabira riječi koje će se uvesti u nastavu trebalo bi se voditi načelima čestote, postupnosti, jednostavnosti i konkretnosti, a također i time hoće li se određena riječ rabiti u proizvodnji ili samo primanju (Udier 2009: 79).

Što je više puta upotrijebljena, izgovorena i napisana, riječ će biti bolje upamćena. Kada se učenika izlaže autentičnomu jeziku, a što tekstovi pjesama svakako jesu, to pogoduje usvajanju novih riječi, a kako bi se povećala izloženost ciljanomu vokabularu, korisno je iste leksičke jedinice ponavljati u različitim vježbama i aktivnostima (Udier 2009: 84).

3. Enigmatika u učenju jezika

Enigmatika je umijeće sastavljanja i rješavanja zagonetaka. Različiti tipovi zagonetaka javljaju se već u antici, a danas najpoznatija vrsta zagonetke, križaljka, prvi se put pojavila 1913. godine u New York Timesu. Danas su križaljke prisutne gotovo u svim dnevnim novinama.

Rješavanje različitih zagonetaka proširuje znanja i opću kulturu, osnažuje samopouzdanje, opušta, zabavlja. Autori koji su se bavili ulogom enigmatike u učenju jezika smatraju da su križaljke, ali i ostale zagonetke, korisno sredstvo kojim se mogu postići ciljevi učenja. U radovima navode mnoge prednosti primjene enigmatike u inome jeziku (Mollica 2001, 2007; Little 1986; Danesi 1984; Bressan 1970). Bressan navodi da uporaba križaljki razvija vokabular, što rezultira i ovladavanjem novim formama i strukturama (znači i gramatikom). Budući da je u križaljka unaprijed zadan broj slova, to je i način na koji se uvježbava pravopis. Rješavajući križaljke, mogu se testirati i znanja o povijesti i kulturi (Bressan 1970: 94). Unatoč brojnim prednostima, postoje učenici koje ovakva aktivnost neće zadovoljiti niti im pomoći u učenju i usvajanju jezika. Moguće je da ih takva aktivnost ne veseli ni u svakodnevnome životu ili rješavanje zagonetaka nije uobičajeno u njihovoj kulturi (Little 1986: 78). Također, mogu se osjećati frustrirano jer su sporiji u odnosu na druge učenike ili ne razumiju i ne znaju kako riješiti određeni zadatak. I za različite stilove učenja enigmatika može biti prikladno sredstvo te je stoga poželjno kombinirati aktivnosti prilagođene različitim tipovima učenika s ciljem postizanja boljih rezultata. Učenjem na način koji nije prirodan također se može nešto naučiti, a učeći i drugim stilovima osim dominantnoga proširuju se mogućnosti svakoga učenika (Grgić i Kolaković 2010: 87).

Mogućnosti primjene i aktivnosti brojne su i u inojezičnome hrvatskome. Nastavniku nisu potrebna posebna enigmatička znanja jer su na internetu dostupni mnogi alati uz pomoć kojih se lako i brzo mogu napraviti križaljke, osmosmjerke ili druge zagonetke.

Križaljke koje se upotrebljavaju u nastavi ne moraju biti simetrične ili kao iz enigmatskih časopisa (Little 1986: 79). Enigmatika se može upotrebljavati za uvježbavanje, ponavljanje i proširivanje vokabulara, uvježbavanje gramatičkih struktura i pravopisa. Mogu se upotrebljavati za samostalan i za grupni rad te rad u paru. Težinu zagonetke treba prilagoditi razini znanja jezika. Na nižim stupnjevima upotrebljavaju se jednostavniji zadaci, a s višim stupnjem složenost zadatka raste. Na najvišim stupnjevima mogu se primijeniti i prave zagonetke iz novina i časopisa. Zadaci se mogu osmisлити tako da budu izazovni i svrhoviti na svim stupnjevima učenja jezika, da se postignu ciljevi nastave, a nastava bude zanimljiva i dinamična.

Zagonetke se mogu promatrati kao igra, a igrati se vole i djeca i odrasli. Uključivanjem igara i različitih aktivnosti u nastavu povećavaju se motivacija i interes, izaziva se pažnja učenika te su oni koncentriraniji na rješavanje zadatka. Učenje postaje zanimljivije, što u konačnici rezultira napretkom u učenju (Pavličević-Franić 2005). Učeći u igri i uz manje zamora, postižu se ciljevi učenja, ali posredno. Fokus učenika premješta se s gramatičkoga zadatka na rješavanje problema (Pavličević-Franić 2005).

3.1. *Primjena križaljke u nastavi J2*

Križaljka je vrsta zagonetke, crtež sastavljen od praznih kvadratića u koje se vodoravno i okomito upisuju slova. Križaljka može biti klasična, talijanka, skandinavka, čarobna, slogovna. Smatra se najpopularnijom i najčešćom enigmatskom vrstom.

Little (1986: 78–80) navodi nekoliko primjera kako oblikovati križaljku prilagođenu učenju jezika. Kao standardni *cloze test* (odgovori su u formi križaljke), kreativna križaljka (križaljka je ispunjena, a učenici trebaju formulirati pitanja za odgovore iz križaljke), pogrešno ispunjena križaljka (*error correction puzzle*, križaljka je djelomično ispunjena netočnim odgovorima koje treba ispraviti, a pogreške ipak ne bi trebale biti preočite već slične onima koje učenici obično rade), križaljka iz novina ili enigmatskoga časopisa (Little 1986: 78–80). Za niže stupnjeve pojmovi u križaljci mogu biti predočeni crtežom ili fotografijom ili objašnjeni jednostavnim i poznatim vokabularom. U jednoj križaljci mogu se kombinirati oba načina, pa su pojmovi koje treba upisati vodoravno predočeni crtežom/fotografijama, a okomiti pojmovi definicijom. Kada su predočene crtežom, vježbe će biti učinkovitije za vizualni tip učenika, a one u kojima su pojmovi opisani riječima vjerojatno će se više svidjeti auditivnim učenicima. Kinestičkim učenicima izazovan može biti zadatak da sami osmisle križaljku koju će rješavati njihovi kolege iz grupe. Na višim su stupnjevima složeniji zadaci: ispunjena križaljka, *cloze*, *error correction puzzle*, kreativna križaljka.

Iako se ponajprije upotrebljavaju za razvijanje i proširivanje vokabulara, križaljke se mogu upotrebljavati i u gramatičkim te gramatičko-leksičkim vježbama. Križaljka se može ispuniti i pravilnim oblikom prezenta ili nekoga drugoga glagolskoga oblika. Također, pojmovi koji su rješenja križaljke mogu se stavljati u kontekst. Na taj se način mogu uvježbavati i gramatičke strukture. Little, Mollica i Danesi smatraju da križaljke nude mnoge mogućnosti u učenju jezika: uvježbavanje i ponavljanje vokabu-

lara, uvježbavanje pravopisa, usvajanje morfologije i gramatičkih struktura, učenje i usvajanje kulturoloških podataka i općenito razvijanje komunikacijske kompetencije.

3.2. *Primjena osmosmjerke u nastavi J2*

Osmosmjerka je vrsta zagonetke koja sadrži riječi koje su raspoređene u 8 smjerova – vodoravno, okomito i dijagonalno. Preostala slova iz osmosmjerke, a koja nisu dio neke riječi, daju konačno rješenje i obično su na neki način povezane s pojmovima koje treba pronaći. Kao i u križaljka, zadatak može biti postavljen uz pomoć ilustracije ili fotografije ili je pojam koji se nalazi u osmosmjerki sinonim ili antonim tražene riječi. Uz pomoć osmosmjerki učenici mogu učiti i o hrvatskoj kulturi, pa u tome slučaju traženi pojmovi mogu biti hrvatski gradovi, hrvatska nematerijalna baština, hrvatska imena i znamenitosti hrvatskih gradova.

Na internetskim stranicama posvećenima enigmatskim sadržajima i stranicama namijenjenima e-učenju mogu se pronaći jednostavni alati uz pomoć kojih se vrlo brzo može napraviti osmosmjerka potpuno prilagođena učenicima jezika.

3.3. *Rebusi u nastavi J2*

Zagonetka čije se rješenje (riječ, rečenica) nalazi u kombinacijama slika, slova, brojeva ili drugih znakova i simbola jest rebus. Rješenje određenih tipova rebusa jest u promjeni nekih slova riječi koje tražimo slovima koje imamo, ili micanjem ili dodavanjem slova.

Na nižim stupnjevima nastavnik može osmisliti rebuse koji su tematski povezani (hrana, odjeća, obuća, imena mjeseci) kako bi se provjerila usvojenost određenog leksika. Nakon što riješe rebuse (samostalno ili u parovima), učenici mogu osmišljavati rečenice u kojima će upotrijebiti te riječi i na taj način vježbati već obrađene gramatičke sadržaje. Na srednjim i višim stupnjevima rebusima se može provjeriti usvojenost frazema ili oni mogu biti motivacijska aktivnost.

3.4. *Anagrami u nastavi J2*

Anagram je riječ, izraz, rečenica nastala premještanjem slova neke druge riječi. Naziva se i premetaljkom. Ova igra riječi pojavljuje se od antike, a potkraj života anagramima se bavio i lingvist Ferdinand de Saussure.

Učenicima niže razine znanja, zbog nedovoljna znanja jezika, anagrami mogu biti poprilično teški. Da se olakša pronalaženje rješenja i izbjegne moguća frustriranost učenika zbog preteška zadatka, anagram se može popratiti ilustracijom/fotografijom, kratkim objašnjenjem pojma koji se traži ili nadređenim pojmom (naprimjer, *sjene* → (*godišnje doba*) = *jesen*). Na srednjim i višim stupnjevima jezika anagrami mogu biti rečenice.

3.5. Opisi aktivnosti i primjeri zadataka

3.5.1. Križaljka – To je voće koje...

Na višim stupnjevima učenja jezika učenici dobivaju ispunjenu križaljku. Zadatak je da učenici osmisle definiciju pojma koji se nalazi u križaljci. Ova aktivnost može biti vježba za odnosne zamjenice, padeže i različite glagolske oblike (*To je voće u kojem ima puno vitamina. To je voće na koje možemo biti alergični. Ako želiš biti zdrav, jedi puno ovog voća*). Moguća inačica ove aktivnosti jest „personalizirana križaljka“. Svatko dobiva svoju križaljku u kojoj je ispunjeno samo jedno polje, odnosno poznat je samo jedan pojam. Dobiveni pojam treba objasniti i to koristeći što više različitih gramatičkih struktura. Ostali učenici na temelju objašnjenja trebaju otkriti o kojem je pojmu riječ.

KRIŽALJKA												
Objasnite pojmove iz križaljke.												
					2.							3.
												K
			1.	J	A	G	O	D	A		4.	R
				A				7.			V	U
	8.		6.	B	A	N	A	N	A		I	Š
			5.									
9.	L	I	M	U	N			A		11.	Š	K
	U		A	K		10.	T	R	E	Š	NJ	A
	B		R	A				A		LJ	A	
	E		E					N		I		
12.	N		L					Č		V		
K	I	V	I		13.	A	N	A	N	A	S	
	C		C									
	A		A									

Slika 1: Križaljka

3.5.2. Osmosmjerka – Jedem/ne jedem

Učenici dobivaju osmosmjerku u kojoj se nalaze pojmovi koje treba pronaći. Ti su leksemi prikazani ilustracijama ili fotografijama. Treba prepoznati riječ koju predstavlja određena sličica i pronaći zajednički nadređeni pojam ili riječ ili sintagmu koja je povezana s leksemima iz osmosmjerke (sličice predstavljaju različite vrste povrća, a slova koja ne čine dio neke riječi daju konačno rješenje – *fino povrće*). Nakon što su sve riječi pronađene slijede gramatičko-leksičke vježbe u kojima se mogu uvježbavati

oblici prezenta glagola *jesti* i *kuhati* (*Za ručak jedem krumpir i salatu. Nikad ne jedem kukuruz. Što kuhaš za ručak? Danas kuham krumpir, grah i kukuruz.*). Istovremeno se uvježbavaju i besprijedložni i prijedložni akuzativ (*Pripremam ručak za djecu. Za što trebaš krumpir? Krumpir trebam za musaku...*) te učenici uvježbavaju postavljanje pitanja i davanje odgovora. Višestrukim se ponavljanjem istih leksema i rečeničnih struktura može olakšati proces upamćivanja riječi.

OSMOSMJERKA

Pronađite riječi koje su prikazane na fotografijama. Preostala slova dat će konačno rješenje.

K	R	U	M	P	I	R	F	I
N	R	P	E	N	U	H	A	M
O	M	A	C	I	Č	J	A	R
Š	R	P	S	K	P	O	G	T
P	K	R	S	T	U	R	R	I
I	V	I	V	U	A	L	A	K
N	A	K	R	H	P	V	Š	V
A	T	A	L	A	S	U	A	I
T	Z	U	R	U	K	U	K	C
Č	K	A	N	J	Š	E	Č	E

Slika 2: Osmosmjerka

3.5.3. Rebus – Što radiš u svibnju?

Na radnim su materijalima rebusi čija su rješenja nazivi nekih hrvatskih mjeseci. Nazivi ostalih mjeseci skriveni su u anagramima. U nekim su rebusima poznati hrvatski proizvodi (Ožujsko pivo, voda Studena) i poznate lokacije u Hrvatskoj (dubrovačka plaža Banje, zagrebačko jezero Jarun), hrvatski novac (lipe), pa se ova vježba može koristiti i za kulturološke teme (popularni hrvatski proizvodi, atrakcije hrvatskih gradova i slično).

Ta se aktivnost može provesti na nižim i višim stupnjevima učenja jezika. Na višem stupnju taj zadatak može poslužiti kao motivacija za temu o vremenu i vremenskim prilikama. Od gramatičkih sadržaja može se uvježbavati komparacija pridjeva (*U Australiji je u siječnju toplije nego u Hrvatskoj. Kolovoz je najtopliji mjesec u mojoj zemlji.*), imenička i pridjevska deklinacija u tekstu s prazninama. Na početnome stupnju tim se zadatkom može provjeriti usvojenost hrvatskih naziva mjeseci. Nakon što su otkrili hrvatska imena mjeseci učenici rade u parovima postavljajući jedan drugomu pitanja i odgovarajući na njih (*Što nosiš u ožujku? Kako je vrijeme u tvojoj zemlji u lipnju? Kada je Dan neovisnosti u Americi?*).

Riješite rebuse i anagrame!

REBUSI

3. ??? + AK

5. Suprotno od nitko + ?
poznata dubrovačka plaža (BANJE)

6. + NJ

7. + ANJ

9.
Zagrebačko more je... (anagram)

10. + o +

11. a=i

ANAGRAMI

1. čaj i senj >

2. čelava (č=č, l=lj) >

4. Anja, vrt >

8. vol, kozo >

12. sporina c >

Slika 3: Rebusi i anagrami

3.5.4. Anagram – Što rade Duje i prijatelji?

Cilj je ove aktivnosti uvježbavanje prezenta glagola, posebno glagola *jesti*, i akuzativa. Ime *Duje* anagram je 3. l. mn. prezenta glagola *jesti*. Nastavnik izabere jednoga učenika koji igra ulogu Duje, a ostali u grupi postavljaju pitanja „Duji“ na koja on odgovara negativno dok netko ne postavi pitanje s glagolom *jesti*.

Učenik 1: Što rade Duje i prijatelji? Čitaju li knjigu?

Duje: Ne, oni ne čitaju knjigu.

Učenik 4: Jedu li ručak u menzi?

Duje: Da, jedu ručak u menzi.

Nakon što su otkrili da je riječ o glagolu *jesti* i da je to anagram imena *Duje*, drugi dio aktivnosti čine gramatičko-leksičke vježbe (*Što jedu u menzi? Što nikad ne jedu? Što jedu petkom? Što jede Duje, a njegovi prijatelji ne jedu?*).

Slična se aktivnost može provesti s anagramom *Edi* u kojem se krije 3. l. jd. prezenta glagola *ići*. Na taj se način mogu vježbati glagol *ići* i akuzativ s prijedlozima *u* i *na* (*Kamo Edi ide danas? Edi ide u teretanu.*). S vježbom *Ej, Dario* na isti se način mogu uvježbavati perfekt i padeži koji su već obrađeni u nastavi.

4. Kako se koristiti glazbom u učenju jezika?

Zvuk i glazba posvuda su oko nas. Putem medija i moderne tehnologije ljudi su tijekom cijeloga dana izloženi glazbi i različitim zvukovima. U suvremeno doba sve je više istraživanja o utjecaju glazbe na ljude i njihovo ponašanje. Slušanje, pjevanje i sviranje moćni su načini učenja, a glazba se može upotrebljavati i u učenju jezika jer ubrzava taj proces. Zbog ritma i ponavljanja lakše se pamti, djeluje opuštajuće, povećava pažnju i koncentraciju, potiče i usmjerava kreativnost te utječe na emocije. Glazba nastavu može učiniti zabavnijom, zanimljivom, opuštajućom i nezaboravnom (Jensen 2002).

U ovladavanju inim jezikom glazba je često pomoćno sredstvo. Medina (2002) govori o brojnim primjerima pozitivnih stavova o ulozi glazbe u učenju prvoga i inoga jezika. Glazba pomaže u ovladavanju vokabularom i gramatikom, poboljšava izgovor i razvija vještine čitanja, pisanja, slušanja, govorenja. Učenici su izloženi autentičnim primjerima inoga jezika, a ciljani vokabular, gramatika i jezične strukture pojavljuju se u kontekstu. Osim toga, za većinu je ljudi slušanje i pjevanje ugodno iskustvo. Uključivanjem u ugodno iskustvo učenici su opušteniji te pozorniji i time sposobniji učiti, zbog čega se i zapreke u ovladavanju jezikom smanjuju, a samopouzdanje učenika raste.

Kad se upotrebljava glazba u nastavi, nastavnici moraju imati na umu da samim slušanjem i pjevanjem učenici neće biti osposobljeni za komunikaciju. Pjesma koja se nauči, primjerice pjevajući u zboru, ne može se prenijeti u običnu jezičnu upotrebu (Murphey 2010: 6). Napuštanjem strategija poučavanja kad se primjenjuje glazba u nastavi učenici ne profitiraju. Murphey smatra da pjesme mogu biti veoma bitne za razvijanje određenih sposobnosti ako se kreativno iskoriste za prevladavanje praznoga prostora između ugodna iskustva slušanja/pjevanja i komunikacijske upotrebe jezika.

Murphey daje više prijedloga kako i za što upotrebljavati glazbu u učenju jezika: učenje gramatike, vježbanje razumijevanja slušanoga teksta, prevođenje pjesme, pisanje dijaloga s ključnim riječima pjesme, vježbanje izgovora. Tekst pjesme može se upotrebljavati i u različitim tipovima zadataka (tekst s prazninama, *cloze test*) za učenje i usvajanje novoga vokabulara te kulture. Tekst pjesme može biti korisniji od konvencionalnih materijala, no pri odabiru pjesama osim na sadržaj pjesme, koji treba biti primjeren grupi i stupnju učenja jezika, treba paziti i na izvedbu. Riječi pjesme trebale bi biti jasno izgovorene. Zborske i druge višeglasne izvedbe mogle bi ometati učenike u slušanju i razumijevanju ako pjesma ima više melodijskih linija ili ako je riječ o plesnoj glazbi u kojoj zvuk instrumenata nadglasava izvođača (Coromina 1993). Coromina predlaže da se izbjegavaju prebrze pjesme, pjesme s vrlo glasnim instrumentalima, pjesme s besmislenim tekstom te posebno pjesme koje pozivaju na mržnju i diskriminaciju (Coromina 1993). Aktivnosti u kojima se primjenjuje glazba mogu se odvijati prije, za vrijeme ili nakon slušanja pjesme. Kako bi učenici što više profitirali od ovakve aktivnosti, nastavnici trebaju primijeniti različite strategije i pristupe. Tekstovi pjesama, iako sadrže jednostavan, često i razgovorni jezik s puno

ponavljanja, mogu biti sintaktički i leksički kompleksni. Zbog pozitivnih učinaka koje glazba ima na učenike tekst pjesme može ih motivirati i zadržati njihovu pažnju na načine na koje to ne može učiniti govorena priča (Medina 2002).

4.1. Glazba u hrvatskome kao inome jeziku

Radovi hrvatskih autora o primjeni glazbe u J2 uglavnom se bave njezinom primjenom u nastavi stranih jezika, ponajprije engleskoga. Postoji nešto radova o upotrebi glazbe u nastavi hrvatskoga kao prvoga jezika u osnovnoj školi. O glazbi u učenju i poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika pisale su Grgić i Kolaković (Grgić i Kolaković 2010). One ističu važnost korištenja glazbe u nastavi inojezičnoga hrvatskoga posebno kod auditivnih učenika. Daju i konkretne primjere za određene tipove zadataka i aktivnosti (Grgić i Kolaković 2010: 89).

Mnogi lektori hrvatskoga kao inoga jezika na Croaticumu, u Sveučilišnoj školi hrvatskoga jezika i kulture, na stranim sveučilištima i u hrvatskoj nastavi u inozemstvu često upotrebljavaju hrvatske pjesme u nastavi. Na taj se način upoznaju s hrvatskom kulturom i hrvatskim jezikom oni kojima on nije prvi jezik.

Pjesme u nastavi mogu biti važan čimbenik razbijanja straha i snažnijega povezivanja grupe. Mogu se upotrebljavati u bilo kojemu dijelu nastavnoga sata i na bilo kojemu stupnju učenja jezika. Najčešći oblik korištenja glazbe u svakodnevnome je životu slušanje te se i u nastavi pjesme često upotrebljavaju za vježbe slušanja. Učenici trebaju čuti riječi koje nedostaju i njima dopuniti tekst pjesme. I pjevanje može biti dobra metoda učenja jezika. Osim na jezičnima korisne su i na fonetskim vježbama jer pjevanjem učenici imitiraju izgovor pjevača, odnosno izvornih govornika. U nastavi inojezičnoga hrvatskoga tekst pjesme može biti motivacija za obradu leksičkih ili gramatičkih sadržaja. Na početnim stupnjevima, kao motivacija za obradu perfekta, može poslužiti pjesma *Osamdesete* grupe Daleka obala. Na višim stupnjevima pjesma može biti predložak za raspravu. Za uvježbavanje različitih gramatičkih sadržaja (npr. padeža ili prezenta) na srednjemu stupnju prikladna je pjesma *Djevojka za jedan dan* Arsena Dedića. Za učenje novih riječi ili provjeru usvojenosti određenoga vokabulara mogu se upotrebljavati pjesme u formi *cloze* testova (*Oceani ljubavi* Nene Belana, *Moja bolja polovica* Parnoga valjka na srednjemu stupnju učenja). Pjesma može biti i predložak za učenje o kulturi, tradiciji ili svakodnevicu (klapske pjesme, *Večeras je naša fešta*, *Iz dana u dan*).

4.2. Aktivnosti u nastavi – primjeri zadataka

Aktivnosti u nastavi koje uključuju primjenu glazbe ili drugih glazbenih sadržaja u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika ima jako mnogo. Tekstovi pojedinih pjesama iskoristivi su na više načina, za različite tipove vježbi, za poučavanje različitih gramatičkih, leksičkih ili kulturoloških sadržaja, povezivanje grupe. Bit će ukratko opisane tri aktivnosti u kojima glavnu riječ ima glazba i koje se mogu provesti na svim stupnjevima učenja jezika i uz pomoć kojih se postižu nastavni ciljevi.

4.2.1. Napiši pjesmu

Učenici su podijeljeni u parove ili grupe. Njihov je zadatak da napišu pjesmu/priču s riječima ili izrazima (10 – 15) na koje su ih asocirale pokazane ilustracije ili fotografije. Nakon što su sve grupe dovršile zadatak, čitaju se njihovi radovi. Potom učenici dobivaju tekst originalne pjesme koju slušaju i uspoređuju sa svojim tekstovima. Nakon objašnjavanja novih riječi, tekst pjesme može poslužiti za raspravu i o obilježjima pjesme (brza-spora pjesma, prejednostavan-presložen tekst), ali i o temama koje pjesma otvara (stereotipni prikaz žene, simptomi zaljubljenosti). Za ovu je aktivnost bila korištena pjesma Luke Nižetića *Proljeće*.

Cilj je te aktivnosti jezična produkcija. Na temelju nekoliko riječi ili izraza učenici stvaraju vlastiti tekst ili priču, raspravljaju i pišu o sadržaju i obilježjima pjesme. Na početnim stupnjevima mogu se pronaći tekstovi s jednostavnim vokabularom (*Sunčan dan* Nene Belana). Učenici prije slušanja dobiju riječi iz pjesme koje oblikuju u vlastiti tekst.

4.2.2. Glazbena biografija

Na višim stupnjevima osim tekstova pjesama mogu se upotrijebiti i prilagođeni ili autentični tekstovi povezani s glazbom, kao što su glazbene biografije, intervjui s glazbenicima i slično. U glazbenoj biografiji odabire se poznati glazbenik. Učenici dobivaju tekst u kojemu riječi iz zgrade treba staviti u odgovarajući oblik. Ovisno o gramatičkome sadržaju te riječi mogu biti imeničke i/ili glagolske. Nakon što je zadatak riješen može se provjeriti razumijevanje teksta. Jedna skupina učenika postavlja pitanja iz teksta, a druga skupina odgovara na njih (*U kojem je gradu rođen? Je li završio sve studije koje je upisao?*). Tekst može poslužiti i kao polazišni tekst za obradu novih gramatičkih sadržaja, u navedenome primjeru za obradu trpnoga glagolskoga pridjeva.

Arsen Dedić – pjesnik koji pjeva pjesnike
Arsen Dedić **rođen** je u _____ (Šibenik) 28. srpnja 1938. U
_____ (rodni grad) završio je gimnaziju
i _____ (srednja glazbena škola).
_____ (doći, *gpp*) u _____ (Zagreb), neko je vrijeme studirao na _____ (Pravni fakultet),
a godine 1959. **upisan** je na Muzičku akademiju, na kojoj je diplomirao u _____ (veljača) 1964. (...) Pisao je _____
(stih, mn.), a pjesme su mu **objavljivane** u *Poletu, Prisutnostima*,
_____ (*Književne novine*),...

4.2.3. Pjesme u padežima

Cilj je ove aktivnosti uvježbavanje imeničke i pridjevske deklinacije. Na isti se način mogu uvježbati i glagolska vremena ili glagolski načini (prezent, perfekt, im-

perativ). Učenici otkrivaju naslove pjesama pišući riječi iz zgrade u odgovarajućemu obliku. Naslovi mogu biti poredani po izvođačima ili po padežima ili po glagolskim oblicima. Uz naslove pjesama napisana su i imena izvođača te učenici mogu, ako žele, sami pronaći i poslušati pjesme čiji ih je naslov zainteresirao.

1. Oceani _____ (ljubav) (Neno Belan)
2. Do _____ (posljednji dah)
3. Dotakni me _____ (usna, mn.)
4. Srce od _____ (led)

1. Sve što znaš o _____ (ja) (Arsen Dedić)
2. Sve te vodilo k _____ (ja) (Arsen Dedić)
3. Otkako _____ (ti) ne volim. (Arsen Dedić)
4. Pusti _____ (ja) da spavam (Gabi Novak)
5. On _____ (ja) voli na svoj način. (Gabi Novak)

5. Zaključak

Ovladavanje hrvatskim kao inim jezikom složen je proces. On se može olakšati primjenom različitih zabavnih, opuštajućih i zanimljivih aktivnosti, kao što su, primjerice, enigmatika i glazba. U suvremenoj nastavi inojezičnoga hrvatskoga te se aktivnosti upotrebljavaju sve više i više. Važno je da se pritom ne napuštaju strategije poučavanja jer učenici neće puno profitirati samo od slušanja i pjevanja pjesama ili rješavanja križaljka, osmosmjerki ili rebusa. Zadaci koji uključuju glazbu ili enigmatiku trebaju biti dobro osmišljeni i primjereni razini znanja jezika te prilagođeni učenicima, odnosno njihovu stilu učenja. Primjeri iz nastavne prakse pokazuju da je u nastavi dobro kombinirati različite tipove zadataka (tekst s prazninama, kreativna križaljka, pisanje pjesme) i gramatičkih, leksičkih i gramatičko–leksičkih vježba, čime se unosi dinamika u nastavu i potiče učenike da aktivnije sudjeluju u njoj. U inojezičnome hrvatskome pjesme i zagonetke mogu poslužiti kao motivacija, poticaj za raspravu, pogodan materijal za učenje i uvježbavanje gramatičkih i leksičkih sadržaja, učenje o kulturi, razvijanje vještina pisanja i slušanja. Zbog činjenice da su tekstovi pjesama autentičan jezični materijal u kojemu su ciljane gramatičke i leksičke strukture ili vokabular, mogu se upotrebljavati kao i drugi tekstovi uobičajeni u nastavi inoga jezika.

Dobro osmišljene kreativne aktivnosti prilagođene razvijanju različitih jezičnih vještina i različitim stilovima učenja potaknut će učenike da aktivnije sudjeluju u nastavnome procesu te samostalno traže načine na koje će uspješnije učiti i usvajati strani jezik te razvijati svoje komunikacijske i jezične vještine.

Literatura

- Aleksovski, M. (2008) Aktivnosti u nastavi hrvatskoga jezika kao drugoga i stranoga za početnike, *Lahor – časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik*, godina III, svezak 1, broj 5, 97–113.
- Bressan, D. (1970) Crossword Puzzles in Modern Language Teaching, *Audio-Visual Language Journal* 8/1, 93–95.
- Coromina, I. S. (1993) An original approach to the teaching of songs in the classroom, *English Teaching Forum* 5/30, 20–23.
- Cvikić, L. (2007) Učenje i poučavanje riječi u L. Cvikić (ur.) *Drugi jezik hrvatski*. Zagreb: Profil, 140–144.
- Danesi, M. (1984) Recreational Problem Solving Activities in the Italian Language Classroom, *Quaderni d'Italianistica* 5/1, 130–139.
- Grgić, A. i Kolaković, Z. (2010) Primjena stilova i nastavnih strategija u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika. *Lahor* 9/1. 78–96.
- Jensen, E. (2003) Super-nastava: nastavne strategije za kvalitetnu nastavu i uspješno učenje, Zagreb: Educa, 221–232.
- Little, J. (1986) What's a Nine Letter Word for "A Type of Word Puzzle"? *TESL Canada Journal* 4/1, 76–81.
- Medina, S. L. (2002) Using Music to Enhance Second Language Acquisition: From Theory to Practice, u Lallas, J & Lee, S. *Language, Literacy and Academic Development for English language Learners*, Pearson Educational Publishing
- Mollica, A. (2007) Crossword Puzzles and Second Language Teaching, *Italica* 84/1, 59–78.
- Mollica, A. (2001) Parole per parlare: Teaching/Expanding the Student's Basic Vocabulary, *Italica* 78/4, 464–485.
- Murphey, T (2010), *Music and Song*, Oxford University Press
- Novak Milić, J. i Cvikić, L. (2007) Gramatika hrvatskoga kao nematerinskoga jezika u L. Cvikić (ur.) *Drugi jezik hrvatski*. Zagreb: Profil, 145–148.
- Pavličević-Franić, D (2005) *Komunikacijom do gramatike*, Zagreb: Alfa
- Udier, S. L. (2009) Pristup obradi leksičkih jedinica u nastavi hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika, *Lahor – časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 7/4, 77–94.
- www.discoveryeducation.com
- Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje* (2005), Zagreb-Strasbourg: Školska knjiga – Council of Europe.

Fun grammar – music and riddle solving

The article will presents activities in teaching Croatian language as L2 in which “the main role” is played by music and puzzle solving. In order for teaching and apprehending grammar and lexis to be more efficient, useful and more entertaining, various methods are frequently used in modern approaches to teaching which include fun and relaxing activities. Filling in crosswords and solving other types of riddles as well as using music can be incorporated in grammar and lexis exercises at different levels of learning a language and in different learning styles. Teaching grammar and lexis in an amusing way strengthens students’ motivation and learning effect is better.

Using examples of exercises the article illustrates the way in which, with a help of music, it is possible to practice and apprehend grammatical structures, widen vocabulary and get familiarised with Croatian culture. Also it presents how to incorporate various riddles in the process of teaching Croatian as a L2.

Key words: *teaching activities, teaching, music, riddle solving, Croatian as L2*